

A földtudományok a numizmatikában

STORK, Gerd-Heinrich: *Geowissenschaften im Spiegel von Medaillen und Münzen*. (Hrsg. Naturhistorische Gesellschaft Hannover – Niedersächsisches Landesmuseum Hannover.)

Hannover, 2014. 724 old., ill. ISBN 978-3-929444-39-1

(*Naturhistorica*. Doppelband. 154-155. 2012-2013.

ISSN 1868-0828)

SZEMÁN ATTILA

Igényes, tematikus éremtani munka a hannoveri intézmények vaskos kiadványa, amelynek alapjául *G.-H. Stork* magángyűjteménye szolgált. *Dr. Reiner Cunz* numizmatikai szakértő írta a kísérőszöveget, aki egyszerismind egyik lektora is volt a műnek. A kiadást több intézmény is támogatta, ami gazdagon illusztrált, szép kötet elkészítését tette lehetővé.

A könyv a földtudományok nemzetközi érmészeti anyagát foglalja össze, tehát mindenképpen interdiszciplináris területet dolgoz fel. Meg kell azonban jegyezni, hogy a németek felfogásában a *Geowissenschaft*, azaz földtudományok fogalma valójában nem tartalmazza a bányászatot, csak az annak egy részét képező és a bányászatból származó geológiát. Sőt, ebben az esetben – mint-hogy *G.-H. Stork* geológus – valójában a tágabb értelemben vett geológia képezi a mű témáját. Így a társtudományok kapcsolódó részei alapvetően a biológia, az őslénytán és a geográfia tárgyköréből kerülnek ki. Külön foglalkozik a geológiai intézményekkel, az ásványokkal, a kőületekkel, földrengésekkel és szökőárral, illetve árvizekkel, sőt még az alagutakkal is. Ezzel természetesen átkalandozik a vasúttörténet területére, de az alagutakat is a bányászok készítették...

A földtudományok jeles képviselőiről szóló rész a kötet legjelentősebb egysége, amelyből *G. Agricola*, *R. Amundsen*, *V. J. Bering*, *R. Ch. Darwin*, *A. v. Humboldt*, az *M. Lewis* és *W. Clark* páros, illetve *F. Nansen* tiszteletére készült érmekeket nagy számuk mi-

att is ki kell emelni. Mellettük helyet kaptak olyan polihisztorok is, mint pl. *G. F. Leibniz* és *Leonardo da Vinci*. A tudósok közül *Agricola* az, akit – bár elsődlegesen orvos volt – az utókor leginkább bányásztként ismer. A róla készült érme is alapvetően bányászati kötődésűek. A felfedezők és hajósok a geográfia miatt kerültek a kötetbe. Tudósaink közül báró *Eötvös Loránd* 1998-ban kiadott 2000 forint névértékű ezüst veretének képét, illetve *Lóczy Lajos* nevét megtaláljuk a kötetben. Úgy tűnik, hogy a már 1950-ben elkészült *Mikoviny Sámuel* emlékérmünket nem ismerik határainkon túl, így 18. századi kiemelkedő föld- és bányamérő mérnökünket a 2000-ban kiadott körmőci szlovák 500 koronáson ismertetik. Nem áll azonban ezzel egyedül, *Born Ignác* 1986-ban készült magyar érmét sem ismerték, és osztrák érme alapján mutatják be. Persze ez nemzetiségi besorolásukat is meghatározza.

Sorrendben és terjedelemben egyaránt a földtudományok körébe tartozó intézmények, társulatok, bizottságok, testületek érmei kerültek a második helyre. Az áttekinthetőséget a kontinensek szerinti földrajzi csoportosítás könnyíti meg: *Európa, Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália (Óceánival együtt)*. Hazánknál – a *Magyar Állami Földtani Intézetet*, a lápkutatók bizottságát követően a *Magyar Orvosok és Természetvizsgálók* vándorgyűléseinek nagyszámú érme található meg. E rendezvények 1842 és 1914 között bejárták a történelmi *Magyarország* legnagyobb részét. Felirataik szerencsére magyar nyelvűek, ezért fel sem merült más országhoz történő besorolásuk, bár ugyanazon államkeretek között készültek, mint a könyvben más országokhoz került érmeink, tudósaink.

A Selmeci Akadémia centenáriumi érmét *Osztrák-Magyar (Österreich-Ungarn)* besorolás alatt hozza, ami önmagában megfelelő lehetne. Sőt, a körirat fordításában *Mária Teréziát* helyesen királynőnek nevezik. Elfelejtik azonban megemlíteni, hogy *Magyarország* királynőjéről van szó. Pedig a köriratban ez is egyértelműen meg van jelölve. Kissé az is kérdés számomra, hogy miért az ásványtani ábrázolások, s miért nem a „*Földtudományi intézmények*” fejezetben került ismertetésre. A szervezeteknél ismerteti a *Selmechányai Akadémia* jutalomérmei közül a bányamérő érmet, melynek eredeti darabjait a bécsi pénzverdében állították elő. Ezt

egyszerűen és egyértelműen *Ausztriához* sorolták be, s a név után is összesen annyit jegyeztek meg, „*ma Szlovákia*”. Az utóbbi évtizedekben sajnos egyre jobban terjed a német kiadványokban, hogy egy-egy régi bányászatunkhoz tartozó tárgyat csak így mutatnak be. Pedig *Magyarország* a birodalmon belül de jure önálló országnak számított, s az érem latin körirata is királynőnek nevezi *Mária Teréziát*. *Mária Terézia* legmagasabb rangja valóban a magyar királynő volt, s ez akkor is így van, ha ezt a rövidítést hibásan *Kaiserinnek*, azaz császárnő/császárnénak oldották fel. Illetve volna megjegyezni, hogy ezeknek az érmeknek bizony magyar vonatkozásai vannak, és közölni a városoknak a kibocsátás idejében használt hivatalos magyar neveit is a német és a mai szlovák mellett.

A könyv borítója.

A „természeti képződmények” fejezetben egyedüli képviselőnk a világörökség részévé vált „AGGTELEKI KARSZT BARLANGJAI, 2005” köriratú ezüstérme. Hiányolom itt a „Nagyági tellur” emlékérmét, melyet 1896-ban verettek *Nagyágon* bányászott ércből *Selmechányán*, és ennek egy újraverése 1973-ból származik. Sokat hamisították főként ólomból, ami jelentősen elterjedtebb tette. Tudománytörténeti szempontból rendkívül jelentős ez az érme, hiszen egy új elem, a tellur (vegyjele a *Te*) megtalálásának emlékére verték. Ezt az elemet *Erdélyben*, a nagyági bányában azonosították 1783-ban. A felfedezés dicsőségét a német *Heinrich Klaproth* kémikus elorozta ugyan az első tényleges leírójától, *Müller Ferenc* bányamérnökötől, de a lelőhely azonossága kétségtelen. Az erdélyi érchegységben, *Zalatnán* és *Nagyágon* bányászták, magának az ércnek az elnevezése is innen ered („*nagyágit*”).

Ez a könyv leginkább a nemzetközi kitekintésre alkalmas, s természetszerűen elsősorban a német érmek megismerését teszi lehetővé. Megállapíthatjuk, hogy a magyar bányászat szakemberei és a róluk készült érmek, jelentőségükhöz képest, némiképp alulreprezentáltak a műben. Meg kell fontolnunk, vajon mi lehet ennek az oka? Annak, hogy a csehszlovák érmek, melyek magyar tudósokat szlovákként népszerűsítenek, eljutottak a német gyűjtőkig, miközben az esetenként régebben készült magyar érmek nem. Aligha mozgatták a német szakembereket holmi magyarelles gondolatok. Sokkal inkább érmeink és kultúránk terjesztésének hiányosságaira kell gondolnunk. Érdemes lenne tehát elgondolkodniuk az arra lehetőséget kapóknak, hogy szélesebb körben kellene terjeszteni az országimázsunk szempontjából jelentős magyar bányászmu lt kulturális javait.

Az magyar érmék leírását és technikai adatait illetően mértékadó a *Huszár – Varannai* (1977) alpmű, mellette pedig a *Huszár – Procopius* (1932) kötet a meghatározó, de meg kell említeni *Dőry – Kubinszky* (1985) jelentős vasúti érmekatalógusát is. Sajnáljuk, hogy *Török Pál: Magyarországi érme- és plakettművészet 1850-1945*, Budapest, 2011 című műve nem került be a szakirodalm-jegyzékbe.

A kötetet bibliográfia, illetve jól használható személy- és földrajzinév-mutatók zárják le.